

Proletarec

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907,
at the post office at Chicago, Ill., under the
Act of Congress of March 3rd, 1879.

IZHAJA VSAKO SREDO

Naročnina—Subscription Rates:
United States and Canada: \$2.50 vne leto (per
year) \$1.50 pol leta (half year.) Foreign
Countries: \$3.50 za leto (per year), \$2.00 pol
leta (half year)

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

Owned and published by—Lastnik in izdajatelj: JUGOSLOVANSKA DELAVSKA TISKOVNA DRUŽBA (So. Slavic Workmen's Publishing Co.) Chicago, Ill.

ST. (NO.) 594

CHICAGO, ILL., dne 29. januarja (January 29) 1919.

LETO (VOL.) XIV.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

Znamenja krize.

Vojna industrija je opravila svoje delo. Vojna je meritorično končana in bilo bi nespametno še nadalje izdelavati material, ki je postal nepotreben. Mnogim podjetnikom je seveda žal, da se ustavlja ta fabrikacija, za katero so uredili svoja podjetja in ki jim je garantirala gotove dobičke. Toda nadaljevanje take produkcije ne bi pomenilo nič drugega, kakor ogromne stroške, ki bi jih moralo plačevati ljudstvo, ne da bi mu bili odprti kakšni viri za pokrivanje takih izdatkov. Produkcija, ki je postala nepotrebna, se mora ustaviti; zoper to ni zdravila.

Zelo umestno pa je v zvezi s to rečjo govoriti o zdravlilu, kajti vojna industrija v Zedinjenih državah je imela ogromen obseg in konec take velikanske produkcije pomeni za deželo izredno važen problem. Predvsem se tiče podjetnikov na eni in delavcev na drugi strani, a kakor v vseh takih slučajih gre delavcem najbolj za kožo.

Vsakdo je vedel, da mora biti dežela neizogibno postavljen pred ta problem, kajti vojna ni mogla trajati večno, in vsa produkcija, ki je direktno ali indirektno služila vojni, mora odpasti, kadar nastane mir. In vsakdo si je lahko izračunal na prste, da mine tedaj za cele trume delavcev tista delovna prilika, ki so jo imeli zadnja leta. Ker je bilo to lahko ugeniti, se je vprašanje prehoda iz vojne v mirovno industrijo na raznih mestih uvaževalo in posebni odbori so bili določeni, da se bavijo s tem vprašanjem.

Javnosti je le malo znano o delu teh odborov, zdi se pa žal, da niso bili kaj posebno uspešni, kajti po deželi se že kažejo znamenja, ki opravičujejo strah, in če se ne bodo zelo resno vpoštevala, pride lahko velika nesreča. V mnogih krajih, po jamah kakor po tovarnah, se krči delo, bodisi da se dela, le po nekoliko dni na teden, ali pa da se delavci sploh odpuščajo. In čim bolj se vračajo vojaki v civilno življenje, tembolj se je bati razširjenja te krize med delavstvom.

Družba, v kateri živimo, je privatno kapitalistična in za kapitaliste niso podjetja dobrodelne naprave, temveč sredstva za doseg profita. Kadar produkcija ne obljubuje dobička, se enostavno ustavi. V individualističnem sistemu proizvodnje je to popolnoma naravno in vprašanje, kaj bo z delavci, ki ostanejo pri tem procesu brez dela, ne

igra za kapitaliste nobene vloge. Take krize so v kapitalistični družbi neizogibne in nastajajo tudi brez vojne. Zoper to prikazen ni zanesljivega zdravila, dokler se ne organizira vsa industrija tako, da je njen edini namen služiti potrebam ljudstva in odpade vsak obzir na profit. Taka organizacija je pa le mogoča, ako jo izvede in vzdrži družba sama. Brez socializiranja industrije se ne odpravijo krize nikdar. Zlasti pa ni privatni kapitalizem sposoben, da bi preprečil krizo v slučaju tako velike industrijalne revolucije, kakršno povzroča konec obsežne vojne produkcije.

Toda s tem konstatiranjem je praktično prav malo opravljeno. Delavstvo sicer lahko črpa iz položaja nov dokaz, da se mora bojevati za socializem in da se mora v ta namen organizirati; ali to spoznanje mu danes ne vrne izgubljenega zaslužka. In za trenotek je to zanj najakutnejše vprašanje, kajti dlje časa trajajoča brezposelnost ga lahko pahne v najhujšo bedo.

Ali pa je v tem položaju sploh mogoča kakšna pomoč? Podjetništvo je gotovo iz svoje iniciative ne prinese, ker so zanj merodajni njegovi, ne pa delavski interesi. Prišla bi lahko le od instanc, ki so poklicane, da skrbijo za interese splošnosti — od vlade, od držav, od občin. Te bi lahko pomagale na različne načine.

Eno sredstvo za ublažitev, četudi ne za popolno odstranitev brezposelnosti bi bilo zakonito skrajšanje delovnega časa, kar bi imele za posledico, da bi tisti, ki so na delu, delali manj in bi ostalo kaj dela za nezaposlene. Ali ta metoda bi mogla biti le tedaj uspešna, če bi bila delavcem tudi ob skrajšanem delovnem času zagotovljena normalna plača.

Ni dvoma, da bi se takemu zakonodajstvu kapitalisti upirali na vso moč, in ker so zastopniki v kongresu, v državnih legislaturah in v občinskih zastopih večinoma odvisni od kapitalističnih strank, bo v teh zborih malo simpatije za podobne ukrepe. Kljub temu je stvar tako važna, da bi jo morali resno povdariti tudi poslanci, ki se sicer nič kaj radi ne ukvarjajo z delavskimi vprašanji.

Vsaka obsežnejša brezposelnost je polna nevarnosti, o katerih bi bilo tudi nedelavskim slojem treba razmišljati. Statistika zločinov in samomorov dokazuje, da se dviga njih val ob vsaki krizi,

kar je pravzaprav tako umevno, da ne potrebuje nobene posebne razlage. Nikomur pa ne more biti tajno, da živimo v dobi, ki je porodila svojo posebno psihologijo. Delavske mase po vsem svetu čutijo in mislijo drugače kakor pred štirimi leti. Vprašanje, če mislijo prav, pustimo pri tem lahko na strani, ker ne gre za kritiko, ampak za trezno spoznavanje dejstev. Tudi prej ni bil proletarijat zadovoljen s svojim trpljenjem; ali bil je potrpežljiv; njegova energija je bila zelo omejena; žuganje z represalijami ga je navadno ustrahovalo.

To se je zelo izpremenilo. Z nezadovoljnostjo se družijo odpora volja in vsak močnejši tlak provocira protitlak. Revolucionarni duh tli v masah po vseh deželah in bilo bi zelo nevarno prezirati, da je tudi v Ameriki tako. Pri tem se pomnožujejo vrste industrijalnega delavstva z vračajočimi se vojniki, katerih je bilo mnogo v ognju in ki jim je boj postal navaden.

Ne mislimo biti nesrečno napovedujoči krogarji. Tudi si ne želimo krvavih delavskih revolt, ker nismo slepi, da bi proletarijat plačal drago ceno, pa ne bi najbrže dosegel nič pomembnega. Ali tu ne gre za to, kaj kdo želi ali ne želi, temveč za to, kar je. Nezadovoljnost že eksistira. Resna brezposelnost bi jo silno podkurila. Tla bi postala ugodna za najradikalnejša priporočila. Nemiri bi bili neizogibni, a njih duh je v sedanjih časih nalazljiv.

Družba naj se nikar ne tolaži s tem, da bi se revolte zatrla. Verejtno je, da bi se to zgodilo. Teorija, da zadostuje za revolucijo nekoliko agitatorjev in organizatorjev, če so le mase nezadovoljne, tudi če same niso organizirane, zavedne in izobražene, je demagoška in kakor vsaka demagogija napačna. Revolta neorganiziranih in nezavednih ne bi niti v slučaju zmage pomenila uspeha, ker ne bi bila taka masa sposobna za organiziranje nove družbe in končni rezultat bi bil enako žalosten kakor v Rusiji. Ni pa niti verjetno, da bi taka vstaja sploh zmagala, ker bi se morala skrušiti pod organizirano oboroženo silo.

Ali četudi ne bi bila sposobna za zmago in bi sama utrpela največje izgube, bi bila vendar sposobna za ogromno škodo, ker bi jo predvsem vodila strast, ki bi postajala tem bolj fanatična, čim bolj bi ji prihajal končni poraz v zavest.

To je gotovo dovolj močan razlog, da ga uvažuje družba, tudi če je kapitalistično kontrolirana, in da stori korake za preprečanje katastrofe.

Skrajšanje delovnega časa bi bilo pač le edino sredstvo, ki bi moglo priti v poštev. Poleg tega bi bilo resno treba poskrbeti za pomnožitev delovne priložnosti, in ker ni pričakovati, da bi jo podal privatni kapitalizem po lastnem sklepu, bi bilo treba sporazuma med vlado, državami in občinami za dela, ki morda niso nujna, pa bi vendar prejalislej koristila deželi.

Zaradi nature takih del pač ne bi bilo nobene zadrege. O regulaciji rek, o kanalizacijah, o melioracijah zemljišč, o važnih mostovih i. t. d. i. t. d. se je že toliko govorilo, da ni vredno vsega tega po-

navljati. Edino vprašanje, ki bi ga bilo treba rešiti, bi bilo denarno. Ali tudi o tem vladajo danes drugačne misli, kakor véasi. Vojna je v tem oziru odprla mnogo oči. Pokazala je, da je dobava denarja pravzaprav malenkostna reč. Vojna je zahtevala svoje milijone in milijarde in bilo jih je enostavno treba dobiti. Pa so se res dobili. In ljudstvo je začelo verjeti, da bi se moralo v dobi miru za koristne in konstruktivne namene enako gladko dobiti. Z izgovorom, da ni denarja, se ne bodo mase več dale tolažiti. A če je bila potreba v dobi vojne važna, ne bo sedaj nič manj važna.

Problem je absolutno resen. Zato mu je resno treba pogledati v oči in ga tudi resno rešiti. Resno — kajti nevarnost je morda zelo blizu.

Kolonijalna vprašanja.

O nemških kolonijah je bilo mogoče marsikaj govoriti, dokler je trajala vojna; sedaj prihaja čas, da se odloči to vprašanje in za prazno filozofiranje je prepozno. Četudi ni kolonijalno vprašanje najvažnejše izmed vseh, ki se ima mirovna konferenca ukvarjati z njimi, je vendar tako važno, da bi imela napačna rešitev lahko zelo slabe posledice. Stvari niso vedno tako enostavne, kakor izgledajo na prvi pogled, in tudi v tej zadevi ni najbolj umestno, kar bi se zdelo najbolj priprosto.

Od nekaterih strani se je priporočalo, da naj se nemške kolonije razdele med zaveznike. Na skrajni nasprotni strani so razglašali teorijo, da naj se vse kolonije brezpogojno osvobodijo.

Obe metodi, dasi v jedru diametralno nasprotni, sta si v tem podobni, da sta navidezno absolutno enostavni. Žal da je problem sam na sebi preveč kompliciran, da bi se mogel reševati z najenostavnejšimi metodami. Če bi bil v vsakem slučaju najenostavnejši način najboljši, bi morali poslušati nasvet tistih modrijanov, ki priporočajo, da naj se domači prebivalci kolonij, živeči še v barbarstvu, pobijejo, čim hitreje je mogoče, ker ovirajo civilizacijo. Ni dvoma, da bi bil tak proces skrajno enostaven. Vpraša se le, koliko bi bila vredna tista civilizacija, ki bi za svojo ohranitev potrebovala taka enostavna, a v svoji enostavnosti ekstremno barbarična sredstva.

Razdelitev nemških kolonij med zaveznike ne bi bila nič družega, kakor rop in bi le potrdila staro načelo, da diktira orožje pravico in da sme zmagovalec početi s premaganim, karkoli se mu poljubi. Zadnja vojna se ne bi tedaj nič razlikovala od prejšnjih osvojevalnih vojn. Vse besede o idealih, za katere je ljudstvo prelivalo kri, bi bile tedaj navadne laži.

Bilo bi kajpada zelo napačno pričakovati, da bo pariško konferenco vodil sam čisti idealizem. Resnica, da so v zgodbah človeštva merodajni interesi in da odločujejo tisti interesi, ki jih podpira največja moč, je danes tako trdna kakor vedno: Vpraša se le, kako bo konferenca spoznavala interese, ki naj jih zastopa.

Najprimitivnejši egoizem bi državam, ki so zmagale, svetoval, da naj si vzamejo, kolikor si morejo vzeti. Egoistični interesi so zelo močni in taka rešitev problema bi bila zelo mikavna. Ali bila bi vendar zelo nevarna in bi kazala, da se niso državniki nič naučili iz zgodovine. Ne glede na to, da poraja vsako razdeljevanje plena nevarnost, da se delilci med seboj skregajo, izziva vsako neopravičeno osvajanje željo po maščevanju in ima kal novih vojn v sebi. Predvsem ogrožavajo torej take prisilne aneksije mir; zgodovina ima na vsaki strani krvave dokaze, da je tako. Noben narod na svetu pa nima resničnega interesa na tem, da bi bil pogan v vojno. A tudi če mislijo nekateri državniki, da je vojna sredstvo kakor vsako drugo in da ne velja izbirčnost v sredstvih nič, kadar gre za dosego njihovih namenov, se iz zgodovine lahko pouče, da je razmerje med državami izpremenljivo kakor med posamezniki; če se danes lahko zanašajo na gotove alianse, je odprto vprašanje, kako se bodo mogle nanje zanašati jutri. Kar se danes s pomočjo enega zaveznika lahko pridobi, se lahko jutri izgubi, če potegne zaveznik na drugo stran, pri čemer je nevarnost, da bo jutrnja izguba večja od današnje pridobitve.

Prisilne aneksije niso v interesu nobenega naroda, pa naj gre za sosedne pokrajine ali pa za oddaljene kolonije.

Popolna osvoboditev prebivalstva v vseh kolonijah je na drugi strani zelo idealistična. Ampak vprašati je treba, če je tudi tako pametna. Kot socialisti imamo še posebno vprašanje: Ali je z internacionalnega stališča priporočljiva ali sploh dopustna?

Socializem nima nič opraviti z idealističnimi muhami, ki ustvarjajo le konfuzijo, ampak mora vedno jemati realne razmere v poštev. In pri tem so interesi splošnosti vedno važnejši od interesa posameznikov in posameznih skupin.

Ali je v interesu človeštva, da se podeli prebivalcem Salomonskih otokov neodvisnost in svoboda ter da se prepuste sami sebi?

Niti za ono ljudstvo samo ne bi bila to nikakva dobrota. Dokler so bili "samosvoji", so tam vladali domači kralji ali poglavarji ali kakorkoli bi že v prevodu imenovali one despote, in nikdar niso bili večji sužnji kakor v tej "neodvisnosti." Cvetel je kanibalizem. Po vseh otokih je bila vojna trajno stanje; vsa plemena so se neprestano bojevala med sabo in se iztrebljevala. Vpliv kulture je bil prekratek, da bi bil iz teh otrok barbarstva napravljen doraslo ljudstvo civilizacije; čim bi bili prepuščeni sami sebi, bi se neizogibno vrnilo prejšnje stanje. Zagovorniki uničenja nižjih ras bi bili lahko zadovoljni, kajti v doledni dobi bi se praznoverni in okrutni divjaki med seboj pobili in dobredno požrli. Na taki stopnji in v takih okoliščinah je za mnoga divjaška plemena popolna neodvisnost gotov pogin in zato je v njihovem interesu, da se brigajo naprednejši deli človeštva zanje.

Res da se je s tem načelom veliko grešilo. Pod krinko zaščite so se izkoriščali in zasluževali celi narodi. Siloma so se držala v odvisnosti plemena, ki so bila že davno dozorela za samostojno življenje

in ki so bila včasih naprednejša in kulturnejša od svojih zatiralcev. Ali zloraba načela ne more utemeljiti obsodbe načela, ki je samo ob sebi dobro.

Če stoje internacionalni interesi nad interesi posameznih skupin, tedaj velja načelo, da so plodovi vse zemlje last vsega človeštva. Brez tega principa ne bi socializem imel smisla. Ogromni deli sveta, slabo obljudeni od barbarskih in poldivjih plemen, bi bili enostavno izgubljeni za kulturno človeštvo, če bi se brezpogojno priznala suverenost neciviliziranih, kanibalizmu naklonjenih rodov, ki so preveč nevedni in večinoma tudi preleni, da bi izrabili prirodno bogastvo zemlje, s katerim bi se lahko življenje njih samih in drugih narodov napravilo ugodnejše. To je celo jako važen internacionalen problem v dobi, ko se z orjaškimi koraki širi industrija in se v industrialnih deželah bolj in bolj javlja pomanjkanje poljedelske produkcije.

Pritegniti od neciviliziranih plemen obljudene kraje v službo vsega človeštva, je internacionalen problem. Etika ima pri tem le nalogo skrbeti, da se ne bo dotičnemu ljudstvu dejansko slabše godilo, kakor če ostane neodvisno. Protektorat se ne sme izpremeniti v izkoriščanje in za sužnjevanje, temveč mora res tako ravnati kakor šola z učenci.

Na mirovni konferenci predlaga ameriški predsednik Wilson, da se opusti vsaka delitev kolonij, ampak da se postavijo pod kontrolo nameravane lige narodov. Več bi se o tem lahko govorilo, če bi bila organizacija te lige že znana. Vsekakor se lahko prizna, da bi bila v sedanjih razmerah taka rešitev priporočljiva. Liga narodov je za enkrat pač edina instanca, ki reprezentira osnutke internacionalne, in ki more kolikor toliko postaviti egoistične interese pod kontrolo skupnih.

Doslej še ne živimo v socialistični družbi in z enim samim skokom tudi ne pridemo vanjo. Zato je pozdraviti vsak korak, ki količkaj utrdi internacionalne vezi in napravi internacionalne interese bolj očitne. Mednarodna kontrola kolonij ima v sebi zarodek, iz katerega lahko vzkali potreba tesnejše mednarodne vzajemnosti in povzroči, da bo pot v socialistično mednarodnost gladkejša. Zato je v danih razmerah taka rešitev kolonijalnega vprašanja priporočljiva.

Če zagode lajnar najkrasnejšo operno melodijo na svojem hreščečem instrumentu, bi si človek zamislil učesa in pobegnul, da bi rešil svoje živce neznosne muke. Za razumnega človeka pa s tem vendar ni obsojena dotična opera. Socializem karikirajo njegovi sovražniki in ljudje, ki nastopajo v njegovem imenu, pa ga ne razumejo. Ali se more zaradi tega obsoditi socializem? Stvar, o kateri hoče kdo govoriti, je treba poznati; kdor se o socializmu nepristransko pouči, se pa prepriča, da je lep in velik, in predvsem, da je po zakonih razvoja neizogiben.

Ne pozabite, da bodo imena, naslovi in svote vseh darovalcev priobčena v posebni spominski knjigi. Ali bo vaše ime notri? Bo častna diploma visela na Vašem zidu?

Pravičnost in moč.

Kadar pretresajo svet najsilnejši dogodki, done tudi najmogočnejše besede, in človeški duh je tedaj najbolj razpoložen, da jih slastno sprejema. Prav sedaj, ko se rušijo stare države, ko padajo visoki prestoli v prah, ko se v kotlu zgodovine prekuhava-jo vse razmere, je naravno, da čujemo z odličnih podnožij doneče besede, ki so se včasih izrekale samo v ponižnih krogih. Med njimi je pravičnost.

Menda se ni nikdar v preteklosti toliko govorilo o pravičnosti, kolikor prav v sedanjih dneh, in če ne bi bilo treba pri sprejemanju lepih besed največje hladnokrvnosti in celo skepse, ker je jezik čuden instrument in ker pomenijo izrazi le to, kar polaga vanje misel govornikova, bi morali pričakovati uresničenje starega prerokovanja o tisočletnem carstvu sreče v najbližnjih dneh.

Toda kadar govori o pravičnosti tisoč ljudi, je lahko v tej sami besedi petsto različnih pojmov. Kakor nešteti drugi izrazi je tudi pravičnost podvržena razlaganju, in kdor jo tolmači, jo tolmači po svoje. Zato nam ne more zadostovati, da se nam obljubuje pravičnost, ampak treba je tudi povedati, kakšna bo.

Kriviče noče nihče. Karkoli kdo zahteva, je po njegovi trditvi pravično. Ali vse neštete pravičnosti so si neštetokrat v nasprotju, dasi bi se človeku zdelo, da more biti pravičnost le ena kakor matematika in kakor je belo le belo, črno pa le črno.

Kriviče noče nihče, ako je vprašan, toda kar se imenuje pravičnost, je pogostoma vendar le krivica. In če se gre na dno stvari, je vsak prepír o pravičnosti neploden. Zlasti pa je površna fraza, da naj vlada pravičnost ali pravica in kdorkoli misli, da sploh kje vladajo pojmi ali takozvani ideali, živi v zmoti.

Tekom vojne je bilo pogostoma po časopisih čitati očitjanje, da se ravna Nemčija po geslu: "Moč je pravica", in najbolj navdušeni člankarji so pravili, da mora biti drugače zanaprej. Filozofija, ki je tičala v takih izrekih, je bila piškava kakor ničvreden oreh. Nemčiji se je po pravici lahko očitalo sto reči in potem še nekaj več. Nemška avtokracija je bila nevarna ne le nemškemu narodu, ampak še precejšnjemu koščku sveta. Kajzerske intrige so bile podle. Berlinsko zaničevanje vseh pogodb je bilo nesramno. S padeem hohenzollernske dinastije in še kupčka drugih "hiš" je bil svet rešen nekaterih živih pošasti.

Vse to pa nima nič opraviti z vprašanjem, če je "moč pravica" ali če ni. Tisti misleci, ki so izrekli to idejo, so povedali veliko resnico, ki je veljala v preteklosti in bo veljala v bodočnosti, in popolnoma postransko je, če so bili dotični misleci Nemei ali pa kaj družega.

Da je res tako, so potrdili s svojimi dejanji zavezniki sami. Zavezniki so se bojevali za pravičnost. Za kakšno pravičnost, je še odprto vprašanje. Doslej je le toliko jasno, da je pravičnost Lloyd Georgea nekoliko drugačna od Clemenceaujeve, da

se nekoliko razlikuje od Sonninove, da se ta ne vjema z Wilsonovo in da sede v Parizu sploh raznovrstne pravičnosti za mizo. Nianse se najbrže še nekoliko pomnože pozneje, če pridejo še Nemei in drugi delegati v kolo.

Ali naj se že komentira pravičnost kakorkoli—vprašanje je, kako so zavezniki premagali centralne sile. Če odgovarjamo na to, se moramo pa poslužiti prav tiste teorije, ki so jo žurnalisti očitali Nemčiji kot zločinsko. Zavezniki niso dali svojim vojakom pravičnost v roke, temveč puške; skrbeli so za to, da so imeli več vojakov, več pušk, več kanonov, boljše kanone, boljša letala, boljše tenke, kakor Nemčija in Avstrija, skratka, da so bili močnejši od centralnih sil. Če ne bi bili tega dosegli, bi bil gospod Viljem Hohenzollern najbrže še danes nemški kajzer in Avstro-Ogrska bi bila še vedno na zemljevidu.

Centralne sile je premagala večja moč. In ker so bili zavezniki naposled močnejši, je sedaj pravica na njihovi strani; to se pravi, da odločajo oni, kaj je pravično in kaj je krivično.

Zavezniki bi bili lahko složni v velikih in v malih vprašanjih. Lahko bi bile vse njih zahteve idealne. Njih konferenca bi se lahko bavila s samo etiko in lahko bi postavili novi svet na podlago samega čistega človekoljubja. In to bi imenovali pravico. Resnica pa vendar ostane, da bi to najidealnejšo pravico ustanovila — moč.

Tako je pa s pravico povsod, in tudi s pravičnostjo ni nič drugače. Pravica je vedno tisto, kar določa oni, ki ima toliko moči, da vsili drugim svojo voljo. Po naukih svetega pisma je Bog ustvaril zemljo za človeka. Če se razlagajo dotični nauki logično, bi morala zemlja biti last vseh ljudi. Pa ni. Nekateri posamezniki imajo na njej cele dežele, drugi nimajo niti ene pedi. V smislu čistega krščanstva, katerega seveda v praksi nikjer ni, je to krivično. V smislu človekoljubja in humanitarnosti je to krivično. V smislu socializma je krivično. V smislu pisanega prava je pravično. To pravo so pisali tisti, ki imajo večje kose zemlje v posesti oziroma po njih nalogu taki ljudje, ki so od njih odvisni. Če bi bili pravo pisali tisti, ki nimajo nič, bi bili najbrže rekli, da je krivično. Ali tisti, ki so določili pravo, so bili močnejši, in tisti, ki nimajo nič, so se morali vdati in priznati to pravo, ker so bili slabejši.

Kadarkoli podleže v kakšnem boju tisti, ki je dotlej vzdrževal svojo pravico in zmaga njegov nasprotnik, se izpremeni pravica. Rimska država je po pravici obstajala, dokler je bila dovolj močna za življennje; ko je izgubila to moč, je izgubila tudi pravico do obstanka. V Ameriki je veljala pravica Indijancev, preden je Columbus prišel v deželo. Ko so se naselili belokožci, so vpeljali svojo pravico, in sicer s puško, ki je bila močnejša od indijanskega loka. Port Artur je bil po pravici ruski, dokler ga je Rusija s svojo močjo držala; ko ga je izgubila, je šla njena pravica rakom žvižgat. Z nemškimi kolonijami razpolagajo sedaj zavezniki, ker je Nemčija preslaba, da bi jim to branila.

Moč odločuje v vsem življenju, v velikem in v malem. Šele v drugi vrsti prihaja vprašanje, ali je tisto, kar drži moč po koncu, etično dobro ali slabo. Tudi najidealnejša etična zahteva ne more zmagati, ker je idealnejša od drugih, ampak mora zato dobiti večjo materialno moč od drugih.

Geslo "moč je pravica" je torej resnično in utemeljeno, ne glede na to, če se zdi komu brutalno ali ne. Utemeljeno je v naravi in v njenih zakonih. Ali v svojih konsekvencah niti ni tako brutalno, kakor se zdi na prvi mah. Njega notranja etičnost je v zvezi z razvojem, ki drži navzgor, pa ne navzdol. V dobi divjaštva, to je strah najmočnejše človeško čustvo in smatra vsakdo vsakega neznanca za sovražnika, je vsa moč brutalna in tak je tudi vsak boj. Kdor ima močnejša mišice ali močnejši kol, zmagaja. Dokler so vsi instinkti primitivni, ne more biti višjih ciljev. Razvoj izpreminja človeka in njegovo življenje in vplemenjuje njegove smotre. Pri tem pa je človek vendar človek, egoistično bitje, in njegova pravica se ne more nikdar popolnoma ločiti od egoizma. Ali tudi egoizem je podvržen razvoju in se v njem oplemenjuje. Spaja se z altruizmom in prehaja vanj; elementi egoizma pa žive tudi v altruizmu. Materinska ljubezen do otroka je egoistična. Njen otrok je, ki ga ljubi. Ali altruistična je, ker sega do požrtvovalnosti.

Altruizem je na širši krog prenešana sebičnost. Patriotizem, razredna solidarnost in vsaka skupinska vzajemnost spaja egoizem z altruizmom in pretaplja eno v drugo. Ali altruizem ni le višja stopnja, temveč tudi večja moč. V ljubezni do naroda, do razreda, je treba premagati mnogo individualnih instinktov; ali kakor je skupina močnejša od posameznika, je tudi posameznik v njej močnejši kakor v osamljenosti. Zato je skupinska pravica večja in odločilnejša od posameznikove.

Če ima etika kakšno merilo, tedaj se lahko reče, da je boljše in plemenitejše, kar je dobro večji skupni, kakor to, kar koristi le posameznikom. Kar bi bilo najboljšo za vse človeštvo, bi se moralo etično imenovati najplemenitejše. In če se more človeštvo povzpeti do take moči, da premaga vse separatistične, celoti nasprotno interese, uveljavi najvišjo pravico. Tudi tedaj je moč identična s pravico, a ker je blagodejna za vse, izgine vsaka brutalnost iz nje.

ZNANSTVENIKI IN SOCIALIZEM.

Socializem je znanost. Ta resnica je bila že nešteto krat povedana, vendar pa ne gre nekaterim ljudem še nikakor v glavo.

Kapitalizem se ni čuditi. Prvič ima velik del te gospode o znanosti sploh silno blede pojme. Za njihove interese so sicer vsakovrstne panoge znanosti potrebne; ali kdor ima dosti denarja, si lahko najame ljudi, da študirajo zanj, pa ni treba, da bi si sam belil glavo z učenostjo. Oni ne bodo priznali znanstvenega značaja socializma, ker vedo o njem prav toliko kolikor o astronomiji, geologiji ali pa o primerjalni anatomiji.

Lastni interesi diktirajo kapitalizem, da porekajo znanstveni pomen socializma, ker bi s tem počastili njihovim namenom nasproten nauk in hoté ali nehote priznati, da je socializem nekaj večjega kakor navadna kupčevalska politika.

Med učenjaki po poklicu jih večina maje z glavo, če slišijo, da je tudi socializem nekaj znanstvenega. Večinoma namreč ne poznajo socializma več kakor še kakšne druge politične struje. In njim je to najmanje zameriti, kajti oni imajo dela, pa jim ne ostaja toliko časa, da bi mogli še socializem temeljito študirati. Znanost se čimdalj bolj specializira, vsaka panoga se razširi, ker se znanje od dne do dne množi, in kdor ji je posvetil svoje življenje, ima z njo dosti opravka.

To je zelo obžalovanja vredno, ker bi socialističnemu gibanju ravno ljudje z izurjenimi možgani in s poznavanjem znanstvenih metod prav prišli. Oni ne bi mogli nadomestiti nobenega boja, nobene organizacije; delavstvu ne bi bila odvzeta njegova lastna naloga. Ali marsikateri nerodni korak bi mu bil prihranjen, marsikatero spoznanje bi si proletariat lahko pridobil brez pretežkih izkušenj.

Toda, kar je, je, česar ni, tega ni. Prepričani smo, da bo kapitalistično gospodarstvo tudi učenjake in sploh izobražence v vedno večjem številu privajalo v socialistične vrste, ker jih bodo dejstva vedno bolj prepričevala, da je v sedanji družbi tudi znanost večji del le dekla kapitalizma in odvisna od njegove milosti.

Za sedaj je veliko število učenjakov še indiferentno napram socializmu; nekateri so mu naravnost sovražni. Le manjši del se mu je z zanimanjem približal in si je, ko ga je temeljito spoznal, tudi odprl njegova vrata. Neizogibni razvoj poskrbi, da bo tega spoznanja vedno več. Posiliti se ne da v tem oziru nič.

Pravi učenjak služi znanosti zaradi znanosti. To pa je v kapitalistični družbi zelo težko, véasi tudi popolnoma nemogoče. Učenjaki to čutijo; kadar bodo spoznali, kaj ovira njih delo, postane socializem tudi njihova znanost.

In socializem ima tudi to filozofijo, da zna počakati na tisto, kar se mora zgoditi.

URESNIČENJE PRAVICE.

Ali je pravica do življenja uresničena?

Toliko kolikor cela kopa lepih in praznih besed.

Če se jemljejo posamezni deli namesto celote, se lahko dokaže vse, kar se hoče. S svetim pismom lahko dokažem pregrešnost vojne; s svetim pismom lahko dokažem opravičenost vojne.

Človekova pravica do življenja je zajamčena. Cerkev prepoveduje umor in država ga prepoveduje. Cerkev ima v ta namen armado duhovnikov od kaplana do papeža. Država ima varnostni aparat od policista do predsednika najvišjega sodišča.

Noben človek nima pravice, da bi me umoril. Ampak družabni red jo ima.

Življenje je treba vzdržavati. To zahteva zakon, ki je močnejši od vseh človeških postav. Prirod-

ni zakon. Vzdržavati ga je treba s hrano kakor ogenj s kurivom. Največji gozdni požar mora ugasniti sam od sebe, kadar zmanjka lesa in drugih gorivnih snovi. Če telo ne dobi hrane, odprhne življenje kakor lastavica v jeseni.

Kapitalistični družabni red pravi:

Hrano dobiš za denar. Če nimaš denarja, ne bo kruha in krompirja.

Odkod dobiš denarja?

Najbolje je, če ga podeduješ prav velik kup.

Če ni šlo tako, izkoriščaj tuje delo.

Če tega ne moreš, delaj sam.

Velika masa ne more izkoriščati mase. Pojm izkoriščanja je v tem, da je izkoriščevalcev malo, izkoriščanih pa veliko.

Torej — delaj. Zasluži si svoje potrebščine. Tako jim ne boš mogel zadostiti, kakor kapitalisti, ampak vsaj golo življenje si boš ohranil.

Ampak o delu odločuje tisti, ki ima stroje, tovarne, železnice, rudnike, parobrode i. t. d. Če ti ne da dela, ga nimaš. Če nimaš dela, nimaš denarja; če nimaš denarja, nimaš hrane. Če nimaš hrane, ti vsa pravica do življenja in vsi njeni cerkveni in državni čuvaji ne pomagajo.

Idealna, prirodna, sveta pravica do življenja umrje, če ti zapro tovarnarji vrata. In s pravico lahko umrješ sam.

— — — — —
Zajamčiti more pravico do življenja le družabni red.

Kapitalistični red ne stori tega. Ne more storiti.

Torej je treba drugega družabnega reda, takega, da bo človek neodvisen od socialnega "slučaja."

Ker človestvo ne dobi brez dela, kar potrebuje, se mora delo smatrati za dolžnost. Ne pogača ne kruh ne raste sam od sebe. Hiše ne stoje od predadamovih časov po mestih. Obleka ne visi na drevju.

Delo je pogoj človeškega življenja.

Ali če je pogoj, mora biti tudi njegovo jamstvo.

Tak družaben red potrebujemo, da bo človek, če opravlja potrebno delo, užival vse, kar je potrebno za življenje. Dolžnost dela za pravico do življenja.

Komur ni v kapitalističnem redu zagotovljeno življenje, popolno življenje, se mora bojevati za socialistični družabni red.

Zmaga socializma pomeni največji preobrat, ki ga je človeška družba kdaj doživela. Ta preobrat se mora izvršiti razumno.

Socializem se ne more zadovoljiti s tem, da uniči oblike kapitalistične družbe in potem ravno dušno gleda, kaj nastane iz razvalin.

Socializem mora postaviti na mesto odstranjene kapitalizma nekaj boljšega — najboljšega kar je mogoče.

Takega velikanskega dela ne morejo izvršiti nevedni ljudje, ki se dajo slepo voditi kakor čreda. Socializem potrebuje izobraženih, razumnih in mislečih ljudi. Zato se je pa treba organizirati in učiti.

== S. R. Z. ==

ČEMU MILJONDOLARSKI FOND?

(Opomba uredništva: Kampanja prve serije narodnega davka S. R. Z. za svobodno Jugoslavijo se se zaključí 17. januarja.)

Kraljevaše skrbi, zakaj bomo porabili milijon dolarjev. Ne gre jim v glavo, zakaj bi zbirali milijon dolarjev. Ugibljejo in ugibljejo, pišejo, mažejo in glave si ubijajo ob zid. Naprednim in rodoljubnim rojakom in rojakinjam pa ni treba prav nič ugibati, ker oni vedo, zakaj se bo rabil ta milijon. Oni vedo, kakšna načela zastopa Slovensko Republičansko Združenje in zakaj se bori; oni pazno sledujejo gibanje in odobravajo delo, ki ga vrši na podlagi teh načel S. R. Z.

Boritelji za svobodo slovenskega, oziroma jugoslovanskega naroda se malo zmenijo za škodoželjno politiko, ki jo vodijo gotove stranke iz namenov, ki so zaviti v meglo.

Pošteni in svobodo ljubeči rojaki, ki vedo ceniti svobodo in republičansko formo vlade, vedo, kaj pomeni ne samo za nje, temveč tudi za njihove prijatelje in sorodnike tuji jarem, tuji bič, sužnost, so z dušo in telesom za svobodo naroda in v ta namen tudi žrtvujejo in bodo žrtvovali. Oni imajo v srcu ideal, ki je čist kot kristal, katerega obseva zarja svobode in na katerem ni madeža.

Nasprotno pa tudi vedo, zakaj se nekateri narodni izdajalci zaletujejo ob milijondolarski sklad. Zaupno nam je bilo povedano, da je neka gotova oseba, ki je ob času prvega kongresa v Chicagu pisala tako obsojvalno pismo proti Londonskemu odboru radi one zloglasne krfske deklaracije, prejela od gotove monarhistične strani Judeževe srebrnike in zato se ni prav nič čuditi, da dotični Judež sedaj povprašuje: Kaj boste storili s tem milijonom dolarjev?

Mi bi prav lahko odgovorili, da milijona ne bomo rabili za nobene nečastne namene, ampak ga bomo porabili tako, kakor je bilo že nešteto krat povedano in kakor nam bo diktirala naša neomadeževana in poštena vest.

Niti en cent ne bo porabljen za kaj drugega kot za dosego namenov in ciljev, izraženih v svetovno znani čikaški izjavi, za obrambo naših narodnih pravic in ozemlja.

Naš račun bo jasen, odkrit. Prepričani pa smo, da se bodo morale nekatere posamezne osebe zagovarjati pred narodno tribuno, ko bo narod zahteval jasnega računa.

Italijanski imperialisti niso niti slutili, da bo kdaj širša javnost zvedela, da se je sklenila ona tajna londonska pogodba. Toda zgodilo se je ono, česar niso pričakovali in mislimo, da se bo prejales zvedelo za imena in svote onih narodnih izdajic, ki so za Judeževe srebrnike skušali prodati svoj narod v nadaljno sužnost.

Mi naroda prav nič ne cepimo. Vsak je dobrodošel v našo sredo, ako ima dobre in pošteno namene. Smo pa in bomo odločno proti vsakemu narod-

nemu izdajništvu in obskurni politiki. Mi ne skañemo od enega načela do drugega, ne spreminjamo barve kakor kameleon, ampak stojimo ves čas na enih in istih principih, zagovarjamo vsa načela predsednika Wilsona in bomo zagovarjali ta načela, dokler kdo ne pride na dan z boljšimi.

Ljudje, katere so prisilile razmere, da so poskakali iz monarhističnega sedla in so zavrgli ono, kar so prej tako zagovarjali in VEDE napačno tolmačili narodu, so skočili v sedlo samoodločevanja narodov, enostavno povedano, ljudje, ki so že od začetka te vojne spreminjali svojo barvo in načela, so se pokazali v tej kampanji za milijondolarski fond, da so še vedno tistega mnenja, DA BO NAROD ZAPELJAN in da bo, ČE BOMO MI MOLČALI, ZMAGALA MONARHISTIČNA STRANKA. Zato se boje, da bi uspela naša kampanja, zato so oni začeli z raznimi drugimi kampanjami, da bi tako oslabili našo akcijo, naše delovanje za obrambo narodnih pravic in ozemlja in da bi končno ljudstvo nepoučeno in pod pritiskom skrivne diplomacije prišlo pod monarhistično vlado, da bi oni potem želi sad svojega podlega dela.

Toda slovensko ljudstvo je spoznalo volkove v ovčjih kožah, ljudstvo vidi njihov manever, ljudstvo opazuje vse njihove kretnje in zato je z nami, za našo sveto in odkrito stvar, za narodno svobodo. Lajki in rodoljubni svečeniki vidijo, DA MORAMO NAJPREJ NAROD OSVOBODITI, da moramo braniti njegove pravice in ozemlje, podpirati tiste faktorje, ki stoje za pravičnost, da se pravica doseže, ne samo za nas Slovence in Jugoslovane, ampak za vse narode.

Naš boj je političen boj in ta kampanja se vodi za politične namene, za osvoboditev naroda.

Napačno in hudobno je zatrjevanje, da moramo najprej gledati na to, da bo narod sit in obleden in šele potem ga naj osvobodimo.

Nikar si ne mislite, da bodo zavezniki pustili narod izumreti. Zavezniške komisije* so že na licu mesta in skrbne za prehranitev ljudstva in za druge potrebščine. Za podporo naroda se bo moglo kaj resnega storiti, kadar bodo rešena razna vprašanja in dobimo tozadevno obvestilo od za to določenih oblasti. In ko bo to objavljeno od kompetentnih oblasti, bomo tudi mi storili potrebne korake.

Najglavnejše je sedaj, da gledamo, da bo narod osvobojen, DA BO SAM SVOJ GOSPODAR V SVOJEM DOMU, da bo mogel sam razpolagati s podporo, katero mu bomo poslali. SEDAJ PA NE MORETE PISATI SVOJCEM NITI ENEGA PISMA, kaj šele DA BI MOGLI POSLATI KAKE CENTE ali kaj družega.

Lahko pa storimo in tudi naša dolžnost je, da pomagamo, da postane narod svoboden na svojih tleh in to je, za kar sedaj deluje S. R. Z.

In kdor ima kaj soli v glavi, da lahko sam presoja te stvari, ta bo sedaj pokazal z velikim prispevkom za S. R. Z., da odobrava našo akcijo.

Čez tisoč nabiralcev narodnega davka je sedaj na delu in prepričani smo, da bo vsak nabral najmanj \$1.000 za milijondolarski sklad.

Priobčene številke bodo pokazale, katera načela odobrava narod. Ogromna svota, ki bo prišla v teku par tednov za osvoboditev slovenskega naroda, za obrambo njegovih pravic in ozemlja, bo pokazala narodnim izdajicam in mazačem, ki so za Judeževe srebrnike prodali svojo narodno zavest, ki so za omadeževano zlato barantali z narodovo svobodo in pravicami, da jih narod z dušo in telesom obsoja.

Vsak Slovenec in Slovenka, katerega srce bije za narod, se bo v teku teh štirinajstih dneh pokazal z narodnim znakom nad svojim rodoljubnim srcem.

In rojak, rojakinja, ali te ne bo sram priti v družino zavednih Slovencev brez tega narodnega znaka na prsih? Ali je tvoja zavest tako zakrknjena, ko te bodo postrani gledale oči rojaka, ki ponosno nosi znak narodne zavesti, da ne bi od sramu pogledal v tla, ko nimaš ti takega spričevala?

Poročila iz Budimpešte in Dunaja pravijo, da je na Rumunskem izbruhnila organizirana kmečka revolucija, razširjena po vsej deželi. To je eden tistih slučajev, v katerih se navadno takoj govori o boljševizmu. Ali komur so rumunske notranje razmere količkaj znane, ne bo potreboval take prisiljene razlage, kajti posestna vprašanja so v Rumuniji že davno ustvarjala nezadovoljnost, ki je prejalislej morala poroditi upor. Rumunija je zemljedelska dežela. Večina zemlje je pa v posesti bojarov, medtem ko žive kmetje večinoma v podobnem položaju kakor koloni v Italiji in v Furlaniji. To razmerje je precej podobno tlačanstvu in je že večkrat povzročilo nemire. Veleposestniki so navadno skušali odvrniti sovraštvo od sebe s tem, da so dali po svojih agentih nahujskati mase proti židom. Taka taktika se pa ne more obnašati do sodnega dneva. Če je sedanja revolta kmečka, je nedvomno njen vzrok v nerešenem zemljiškem vprašanju.

Tajna pogodba, na katero opira Italija svoje zahteve ob Jadranskem morju, ni edini plod tajne diplomacije, ki dela sitnosti na mirovni konferenci. Teritorijalne zahteve se oglašajo tudi na drugih straneh. Novo Guinejo zahteva Avstralija, Samojske otoke Nova Zelandija, Japonska pa hoče Maršalske in Karolinske otoke. Med Anglijo in Japonsko obstoji šaje tajna pogodba, po kateri naj bi prva dobila otoke južno, Japonska pa otoke severno od ekvatorja. Zdi se pa, da bo s tajnimi pogodbami res napravljen konec, ker dobivajo Wilsonovi predlogi o ligi narodov vse močnejše korenine in vpričo te ideje postanejo tajne pogodbe nemogoče.

Zavedne Slovenke v Collinwood, Ohio so odgovorile za napad na S. R. Z. v nekem lokalnem listu s prispevkom \$200 za milijondolarski fond.

Od tvrdke Frank Sakser smo prejeli ček za \$60, katero svoto daruje S. R. Z. rojak Ferdinand Sartoty iz Tarentum, Pa.

IZJAVA GL. ODBORA J. S. Z. GLEDE INTER- VENCije V RUSIJI.

Svoječasno, ko Nemčija in Avstrija, ki sta bili v tej vojni označeni kot avtokracija centralnih sil, še nista bili poraženi in je po izpovedbi ruskih socialistov samih obstajala nevarnost, da ti dve sili izkoristita rusko revolucijo v svoje namene ter uničita Rusijo gospodarsko, moralno in politično in s tem zadati hud udarec tudi zaveznikom in svetovni demokraciji, je glavni odbor J. S. Z. v sporazumu ruskih, ukrajinskih, židovskih in poljskih socialistov potom Social-demokratske lige v Ameriki podpisal telegram za rusko intervencijo, ki naj bi preprečila načrte nemško-avstrijske avtokracije v Rusiji.

Toda razmere so se izza tega časa v marsičem izpremenile. Nemčija in njena glavna zaveznica Avstrija, ste bili poraženi, in revolucija narodov, živečih v okvirju centralnih sil je pomedla vse sledove hohenzolernske in habsburške vlade. Narodi, ki so bili pod pritiskom svojih avtokratičnih vladarjev prisiljeni ogrožati gospodarsko in moralno stanje nove Rusije, kakor tudi idejo svetovne demokracije, so postali sami demokratični, in sedaj ne le da niso nič več nevarni ruski republikli in splošni demokraciji, ampak so celo njena moralna opora.

Z ozirom na to, da so s padcem nemškega militarizma vse prej za demokracijo obstoječe nevarnosti odpravljene, je logično, da s tem odpade vsaka moralna pravica vmeševanja v ruske razmere.

Načela demokracije, ki so bila v tej vojni od strani zaveznikov posebno naglašana, zahtevajo, da vsak narod odločuje o svoji usodi sam. Pričujočnost zavezniških čet v Rusiji pa ima tendenco, da utrjuje v ruski demokraciji vero, da goje zavezniški imperialistične težnje, vsled česar se notranje stanje Rusije izpostavlja še večjemu neredu in vznemirjenju.

Na podlagi teh važnih historičnih izprememb, to je poraza avtokracije centralnih sil, izjavlja gl. odbor J. S. Z., da bo v naprej zagovarjal odpoklic zavezniških čet iz Rusije in podpiral to akcijo po svoji najboljši moči.

Chicago, Ill., dne 25 januarja 1919.

Glavni odbor J. S. Z.

KLUBOM J. S. Z. NA ZNANJE.

V kratkem izide nov imenik klubov J. S. Z. Klubi, ki žele biti v imeniku kot aktivni, naj v teku teh dni poravnajo svoje prispevke, sicer pridejo pod rubriko pasivnih klubov. Do danes so aktivni klubi sledeči: št. 1, 2, 4, 10, 20, 27, 32, 41, 49, 50, 69, 81, 83, 91, 95, 108, 118, 123, 136, 140, 144, 157, 167, 171, 176,

175, 178, 180, 182, 184, 189, 192, 195, 199, 201, 204, 2088, 210, 211, 212, 213.

Tajništvo J. S. Z.

ODBORNIKI SLOVENSKE SEKCIJE:

Filip Godina, Ivan Molek, Frank Mrgole, Frank Podlipce in Frank Zajc.

Tajnik odbora je Filip Godina, 2814 So. Karlov Ave., Chicago, Ill.

ODBORNIKI SRBSKE SEKCIJE:

St. Cholich, Peter Kokotovich, Milan Lučić, B. Stojanovich in Lj. Golo.

Tajnik in blagajnik odbora je Peter Kokotovich, 2296 Clybourn Ave., Chicago, Ill.

Klubi, ki žele govornike, naj se obrnejo do tajnika sekcijskega odbora.

ZVEZNI NADZORNI ODBOR:

M. Dimich, M. Sekulich in Frank Zajc.

ZVEZNO TAJNIŠTVO:

Frank Petrich, 3639 W. 26th Street, Chicago, Ill.

SLOVENSKI AKTIVNI KLUBI:

- 83, Fort Smith, Ark. — Tajnik Frank Gorenc, R. 1, Bonanza, Ark.
- 140, Hartford, Ark. — Tajnik Jos. Spendal, Box 22.
- 1, Chicago, Ill. — Tajnik Frank Aleš, 2124 So. Crawford Ave.,
- 4, La Salle, Ill. — Tajnik Justin Zajc, Box 428.
- 50, Virden, Ill. — Tajnik Frank Stempihar, R. F. D. 41, Box W.
- 192, Johnston City, Ill. — Tajnik John Slivnik, Box 599.
- 41, Clinton, Ind. — Tajnik Frank Rezišnik, 439 S. 9th St.
- 30, Mulberry, Kans. — Tajnik Mike Krule, R. S. 2, Box 38.
- 81, Skidmore, Kans. — Tajnik Val. Witrich, R. 3, Box 261, Columbus, Kans.
- 91, Stone City, Kans. — Tajnik Mike Fine, Box 114.
- 2, Glencoe, Ohio. — Tajnik Frank Cemažar, Box 42. — Redne seje vsako 3. nedeljo popoldne pri sodrugu N. Zlembergerju.
- 27, Cleveland, Ohio. — Tajnik Andr. Bogataj, 1124 E. 68th St., Vinc. Jurman, organizator. Seje vsako drugo in četrto nedeljo ob 2. uri popoldne na 6409 St. Clair Ave.
- 49, Collinwood, Ohio. — Tajnik Jos. F. Durn, 689 E. 160th St. Organizator Louis Dugar.
- 95, Piney Fork, Ohio. — Tajnik Jak Cernilogar, Box 113.
- 123, Maynard, O. — Tajnik Fr. Bregar, Box 238, Barton, O.
- 189, Blaine Ohio. — Tajnik Frank Garm, Box 167.
- 10, Forest City, Pa. — Tajnik Jos. Pavšek, R. F. D. 2, Bx 23.
- 32, W. Newton, Pa. — Tajnik Jos. Zorko R. F. D. 2. Box 113.
- 69, Herminie, Pa. — Tajnik Anton Bobnar, Box 202.
- 118, Canonsburg, Pa. — Tajnik John Bobnar, Box 481.
- 144, Fitz Henry, Pa. — Tajnik Anton Boltich, P. O.
- 157, Gross, Kans. — Tajnik Frank Smerdu, Box 53.
- 167, South View, Pa. — Tajnik Anton Rupnik, Box 55.
- 171 Yukon, Pa. — Tajnik Nick. Schoelhed, Box 236.
- 176, Banning, Pa. — Tajnik Alois Kenda, Box 91.
- 178, Whitney, Pa. — Tajnik Jos. Debelak, Box 43.
- 182, Meadowlands, Pa. — Tajnik Frank Koren, 261.
- 184, Lawrence, Pa. — Tajnik Matt Matko, Box 112.
- 195, White Valley, Pa. — Tajnik Jos. Bric, R. Box 322.
- 201, Auburn, Ill. — Tajnik Val. Potočnik, Box 349.
- 208, Buena Vista, Pa. — Tajnik Frank Hafner, Box 14.
- 211, Aliquippa, Pa. — Tajnik Bart. Yerant, Box 287.
- 180, West Allis, Wis. — Tajnik John Volčejak, 482—54. Av.

136, Rock Springs, Wyo. — Tajnik John Dolinar, Box 549.

190, Hudson, Wyo. — Tajnica Katie Dolenc, Box 93.

213, Carlinville, Ill. — Tajnik John Pogačnik, Box 824.

PASIVNI SLOVENSKI KLUBI. *)

5, Conemaugh, Pa. — Tajnik Frank Podboj, Park Hill, Pa.

13, Sygan, Pa. — Tajnik John Kvartich Bx 453 Morgan, Pa.

31, W. Mineral, Kans. — Tajnik John Brezovar, Box 3.

45, Waukegan, Ill. — Tajnik Mart. Judnich, 140—10th St., N. Chicago, Ill.

67, Springfield Ill. — Tajnik Frank Besjak, 1974 S. 17th St.

96, Bear Creek, Mont. — Tajnik Mart. Vrkljan, Box 261.

110, Staunton, Ill. — Tajnik Anton Ausec, 715 N. Edwardsville St.

188, W. Frankfort, Ill. — Tajnik Fr. Pergar, Box 604.

179, Edison, Kans. — Tajnik Rud. Kraine, R. 4, Box 230, Girard, Kans.

114, Detroit, Mich. — Tajnik Jos. Kotar, 526 Wheelock Ave.

132, Pueblo, Colo. — Tajnik Nick. Radovich, 711 E. B St.

155, Reading, Pa. — Tajnik Peter Kochevar, 143 River St.

*) Pasivni klubi so klubi, ki so zaostali čez tri mesece s prispevki.

SRBSKI KLUBI:

30, Chicago, Ill. — Tajnik Geo. Maslac, 2296 Clybourn Ave.

108, Cambria, Wyo. — Tajnik Chas. M. Ilich, P. O.

210, Detroit, Mich. — Tajnik Milan Polovina, 112 Victor Ave.

212, Detroit, Mich. — Tajnik Božo Keleuva, 443 Tennessee Ave.

Listu v porporo.

Jos. Panjan, North Dakota.....	\$—50
Ant. Boldan, Cleveland, Ohio	—50
St. Kopriva, Hostetter, Pa.	—50
L. Pečenko, od provizije, Cleveland, O.,.....	5.00
A. Robich, od provizije, Cleveland, O.,.....	1.60
M. Krule, Mulberry, Kans.....	1.00
Jos. Gabrovšek, Hunting, Pa.....	—40
Tony E. Gnezda, Kinney, Minn.....	—25
Andy Obed, Browder, Ky.....	—50
Skupaj 29. januraja.....	\$10.25

ZASTOPNIKOM, NAROČNIKOM IN ČITATELJEM "PROLETARCA" NA ZNANJE.

Z današnje številko prevzema upravništvo "Proletarca" sodr. Frank Petrich, tajnik J. S. Z.

Vse denarne pošiljatve za naročnino za Proletarca, knjige in Koledar in vse zadeve, ki se tičejo lista, je pošiljati v naprej na sledeči naslov:

"PROLETAREC"

3639 W. 26th Street, Chicago, Ill.

Z izpremembo upravnika in selitvijo urada, je precej upravniškega dela, to je vknjižb novih naročnikov in dostavljenje lista, kakor tudi druge korespondence zaostalo. Kakor hitro bodo zadeve v uradu urejene, bo poslovanje zopet točno. So drugi zastopniki in čitatelji, ki so vsled te izpremembe prizadeti, so prošeni, naj malo potrpe.

V upravništvu se nahajajo pisma, iz katerih je razvidno, da žele naročniki informacij glede Koledarja za l. 1919. Nekateri vprašujejo za ceno Kole-

darja, drugi kdaj izide. Na ta vprašanja naj služi sledeče pojasnilo:

1. Koledar stane 50c komad.

2. Koledar izide v kratkem in ga dobe vsi naročniki po vrsti. Tisti, ki so ga že plačali, in pa naši poverjeniki, ki ga naročajo vsako leto v večjem številu in obračunajo pozneje, dobe Koledar prvi.

Koledar bo razposlan sproti iz knjigovoznice, čim ga leta zgotovi. Sedaj je še v tiskarni.

Vsled mnogoštevilnega drugega dela, ki se je bilo nabralo, se je žal, Koledar zakasnil. Urednika so zajeli za Slovence in sploh Jugoslovane tako važni zgodovinski dogodki, da je moral posvetiti vse svoje duševne in fizične sile tem dogodkom in delu, ki so z njimi v zvezi. In ker ne more noben človek delati čudežev ter biti ob enem in istem času na dveh mestih, je naravno, da tega ni zmožen niti naš urednik, ki je tudi le človek. Čitatelje "Proletarca" in naročniki Koledarja, o katerih je upravništvo prepričano, da razumejo te važne dogodke in njih ne lahke naloge, ne bodo jemali te, nam vsem neljube zakasnitve Koledarja za zlo. — Še malo potrpljenja — in Koledar pride.

Še enkrat: Vse zadeve tičeče se "Proletarca" in Koledarja je nasloviti v bodoče na sledeči naslov:

"PROLETAREC"

3639 W. 26th Street,

Chicago, Ill.

Upravništvo

Kajzer je še vedno stalna figura v časopisju, četudi kajzerja sploh več ni. Pri nekaterih časnikarjih ima demokracija res slabe korenine, kajti kdor je demokracičen v sre in glavi, ne more posvečavati toliko pozornosti brezpomembni osebi, le zato, ker se je na njeni glavi nekoč svetila krona. Kogar uniči malenkostna radovednost, se lahko pouči o življenjskih navadah gospoda Viljema Hohenzollerna bolje kakor o resnično važnih dogodkih v Rusiji in Nemčiji. Priporočujemo am, kdaj hodi spat in kdaj vstaja, kaj zajtrkuje in kako se oblači, kdaj slabo spi in kdaj dobro prebavlja. Vse to poročanje stoji na enaki višini kakor klepetanje opravljivk, ki gledajo v vsak lonec in pod vsako posteljo pri sosedih. Včasih se je o časopisju reklo, da iam naloog vzgajati ljudstvo. Za vzgojo take vrste bi pač bilo najbolje, da je sploh ne bi bilo.

S. R. Z. št. 58 v Yale, Kans. je poslala svoto \$72,50; iz Fitz Henry, Pa., sta poslala rojaka Indolf in Juvan svoto \$50.00.

Rojak Kalan, eden čikaških nabiralecev poroča, da se je članstvo društva S. S. P. Z. št. 1 jako povoljno odzvalo, da so do sedaj vsi dobili najmanj po en zvezdat znak in da je en član prispeval celo \$50.

MENJAVA ZEMELJSKE SKORJE.

Znano je, da je oblika naše zemlje danes popolnoma drugačna, kot je bila nekdanj. To se spozna najbolj iz tega, ko opazimo danes na zemlji drugačne živali in drugačna bitja in drugačne rastline, kot pa so bile nekdanj. Pa ne samo to, tudi površina zemlje se je spremenila. Kjer je danes suho in kjer so visoke gore, je enkrat bilo morje in obratno. Če najdemo v zemlji, pesku, in kamenju v gorovju školjke in sledove rib, za katere vemo, da ne živijo drugod kot v morju, potem ne moremo dvomiti, da je za časa, ko so te živali živele tam in pomrle, bilo tam morje. Ostanke školjk in sledovi rib so ostali v pesku popolnoma nepoškodovano ohranjeni do danes. Dokazano je še na druge načine, da je večina današnje Evrope bila nekoč morje in da so bili večinoma današnji posamezni otoki nekoč spojeni s kopno zemljo.

Take spremembe se dogajajo na zemlji še danes. V notranjosti zemlje vedno delujejo nevidne sile, katere lahko vsak čas zelo spremene površino zemlje. Trdi se, da je globoko v zemlji strašna vročina, kar dokazujejo bruhaajoči ognjeniki, vulkani, ki še danes semintja spreminjajo obliko zemlje. Vulkani bruhaajo iz zemlje rastopljeno kamenje in lavo, ki se razliva v doline. Pretečenega stoletja se je dogodilo, da je tako izbruhnjena tvarina neki otok malajskega arhipelaga razkosala na več malih delov. Tudi v morju se dogajajo velike poplave in že večkrat se je pripetilo, da so na ta način kar preko noči v morju nastali novi otoki.

Gotove tvarine, ki leže na dnu morja, se gotov čas dvigajo, medtem ko se zopet druge spuščajo. Tako se je na primer opazilo, da se je v teku zadnjih sto let ponekod vzdignila severna obala Sibirije. Istotako se vzdiguje, dasi ne tako vidno, obali južnih delov Južne Amerike in Južne Afrike. Znižuje pa se obala skandinavskega polotoka, to je Švedske in Norveške, pa Greenlandije, ter severni deli severne Amerike. Suha zemlja in morje je danes tako porazdeljeno, da je na severni polkrogli več suhega, na južni več morja. Če se bo nadaljevalo vzdigovanje suhe zemlje na južnem delu in padanje na severnem, bo gotovo v doglednem času oblika zemlje povsem drugačna, nego je danes. Vzrok padanju in vzdigovanju zemlje je toplota v notranjosti zemlje, ki povzročuje radi neenake tvarine na enem kraju padanje, na drugem pa vzdigovanje. Vzrok je tudi ta, da postaja zemlja vsled ohlajenja lahkkejša. Po mnenju učenjaka Malleta je premer zemeljske krogelje danes za skoraj 190 milj manjši od one, ko je bila zemlja še v povelju, in vsled stiskanja so nastale tudi gore. Zemeljska skorja se čimboj suši in krči, kakor recimo lupina suhega jaboljka in to osuševanje in krčenje povzročuje gorovja, doline in morja, da si se nam zdi neverjetno, da bi mogli na ta način nastati; so pa tudi neznatni, če jih primerjamo z velikostjo zemlje: Najvišje gore na zemlji so visoke 9000 metrov in prilično tolike so tudi največje morske votline, in te visočine in votline so v primeri z veli-

kostjo zemlje ravno tolike, kot je drobtina peska na krogli, katere premer je 1 meter.

Veliko vlogo v menjavanju zemeljske površine igra voda. V obliki dežja neprestano odplavlja s hribov in gorovja zemljo in kamenje in ga nosi v dolino. Tekom časa bo padanje dežja oglodalo najtrše pečine, ostalo bo le še najtrše, ki bo kot igle štrlelo v zrak. Podzemna voda raztvorja kamenje in druge tvarine, in ko jih dvigne na površje, jih zopet pušča same sebi. Gorski potoki in iztoki rijejo neprestano po kamenju, tuhtam odkrhnejo veje komade, ki se trkljajo v doline. Kamenje pa se tako lomi in brusi ter je navsezadnje sam pesek, ki ga potem večje reke odplavljajo dalje. Mnoge reke neprestano menjavajo svoje struge, ker na eni strani izkopavajo tla, na drugi pa kopičijo razne prinosi. Primer temu naj bo recimo v domovini reka Sava na hrvaški strani, katera je enkrat tekla tik izpod Zagrebske gore, potem pa je prenestila svojo strugo za desetinko kilometra južno.

Rekli smo, da lomijo in nosijo potoki in reke z višin kamenje in zemljo in se zanaša velik del tega v obliki peska v morje. Pri izlivu vod iz rek v morje postaja vsled neprestanega kupičenja tega peska, obširno kopno, ki ga ustvarja voda iz rek. Znano je, da so nekateri gradovi v bližini izli-vanja rek v morje, kot recimo reka Po v Italiji, za časa rimske dobe, stali ob obali medtem ko so danes oddaljeni po več kilometrov od izliva. Reka Nil v Egiptu je nanosila v morje približno 90 kilometrov zemlje. Peščena površina — takozvana delta, — pri izlivu reke Mississippi je nastala na ta način; tam je 40.000 kvadratnih milj suhe površine. Reka Ganges in Brahamputra v vzhodni Indiji pa sta nanosili in osušili 60.000 kvadratnih milj.

Razpadanju in raztvorjanju kamenja veliko pripomore voda v svoji ledeni obliki. V šupline in razpoke kamenja pride voda in tam zamrzne. Led pa ima večji vpliv nego voda in vsled tega se mora kamenje razdrobiti in potem razpada, nakar ga hudournež in poplava odplavi v nižine. Tako delajo tudi gorski potoki in ledeniki, kateri odplavljajo z gorskih snežnih vrhunciev v doline ogromne pečenine.

Lahko bi našteali še veliko podobnosti, ki delujejo na zemeljsko površino, vendar pa je potrebno omeniti še nekaj, in to so rastline in živali. Rastline s svojimi koreninami povzročajo veliko raztvorjanje in mešanje zemlje, da lažje deluje voda nanje; temu pomorejo tudi številni črvi v zemlji. Nekateri vrste živali so pogubne rastlinstvu, in so ponekod popolnoma uničile rastlinstvo. Ponekod pa vpliva na to tudi podnebje, vlaga, suša itd. Rastline in živali pa ne samo pokončujejo, marveč tudi vstvarjajo. Velike plasti zemeljske skorje so nastale od apnenea in od izumrlih dreves, kar je, ko se je spojilo in strohnelo, naredilo premog. V morju pa še danes kraljujejo polži, ribe in raznovrstne školjke ter vstvarjajo novo površino zemlje. Kadar te živali poginejo, padejo na dno in od milijon milijonov njih luskin in hišic, kadar se spoje,

ADVERTISEMENT

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newport, Pa.

Glavni tajnik: BLAŽ NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj.: ANDREJ VIDRICH, 170 Main St., Franklin, Conemaugh, Pa.

Blakajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: JOSIP PETERNEL, Box 95, Willock, Pa.

1. nadzornik: NIKOLAJ POVSE, 1 Grab St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.

2. nadzornik: IVAN GROSELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POBOTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 72, East Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANC TEROPČIČ, R. F. D. 3, Box 146, Fort Smith, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNI GLASILO:

"GAS NARODA." 82 Cortlandt Street, New York City.

Cenzena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potem Poštinih, Expressih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potem privatnih čekov. Nakaznice naj se nastovljajo: Blaž Novak, Title Trust and Guarantee Co. in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

vstvarijo grebene, pečine, in iz teh nastanejo otoki. Od brezštevilnih malih otokov v tihem morju, je nastala večina na ta način.

Kakor vidimo torej, priroda ni mrtva. Prirodne sile delujejo neprestano. Menjava se ves vesmir, menjava pa se tudi naša zemlja.

***

V sedanjih dneh postaja zelo razumljivo vprašanje, ki se vse pogosteje pojavlja: "Ali se je zadnja vojna vodila za demokracijo?" Kakor ne more to vprašanje nikogar presenetiti, se tudi ni čuditi odgovoru, ki se pogostoma glasi, da ne. Toda v tem odgovoru je zmeta. Vojna se je vodila za demokracijo; ljudske mase, ki so žrtvovale svoje zdrave ude, svoje življenje, svoje imetje, tiste mase seveda, ki kaj mislijo, so postavljale vse svoje na kocko za demokracijo. Tisti državnik, ki si je pridobil največji

ugled pri vseh narodih, je postavil načelo demokracije za cilj ameriškega vojskovanja. Ideja demokracije je prodrla tudi v vrste avtokratičnih centralnih sil in je tam porušila prestole. Sedaj, ko je predsednik Wilson potoval po evropskih deželah, so ga povsod za največjim navdušenjem sprejemale množice, ker so videle v njem posebljeno načelo demokracije. Po vsej pravici se pravi, da se je vojna vodila za demokracijo. Splošno demokratično stremljenje je bilo tako močno, da ne izpremeni tega niti dejstvo, da se je za demokracijo ves čas skrivalo in se ji obešalo za suknjo mnogo imperialističnih, avtokratičnih, profitarških in sploh reakcionarnih elementov. O tem ni nikdar moglo biti dvoma. Nobena dežela na svetu ni tako demokratična, da ne bi bilo nobenih nazadnjakov v njej; kadar bo ves svet socialističen, bodo proti socialistični večini stale še nesocialistične manjšine. Morda bodo zelo majhne, neznačajne, ali kar nenadoma se ne bo vsak reakcionarec prelevil v socialisto.

Vojna se je vodila za demokracijo. Toda sedaj, ko je končana, je treba imeti oči odprte za nevarnost, da bi reakcija rada prevarila demokracijo in ji po-brala njene plodove. Z nečistimi nakanami nazadnjaštva je bilo vedno računati; ali sedaj, ko se pripravljajo likvidacija, postaja stvar akutna in za demokracijo je čas, da podvoji svoje straže. Poskusi mračnjakov ne morejo nikogar presenetiti; v zgodovini je bilo vedno tako, da so se sile svobode morale bojevati s silami zatiranja, ne le zato, da pridobi teritorija, ampak tudi zato, da obvarujejo pridobljeno. Bilo bi prazno izgubljanje časa tarnati ob imperializmu, ki snema krinko. Delati je treba. Vse življenje je boj. Iz enega boja se rode drugi; vsakemu boju sledi drugi; za boj pa je treba moči. Demokracija nima časa, da bo stokala; gledati mora, da bo močna.

Na Tirolskem in Predarlškem so pred kratkim izvršili zanimivo glasovanje. Več kakor šestdeset odstotkov prebivalstva se je izreklo za to, da bi se ti dve deželi, ki sta pripadali Avstriji, združili s Švicio. Iz mnogih razlogov je to razumljivo. Soseščina je dajala priliko za mnogo stikov med prebivalstvom na obeh straneh meje. Tirolsko ljudstvo, po narodnosti nemško, je švicarskemu sorodno po značaju in načinu življenja. Zlasti vpliva na to enakost ozemlja; kakor Švicarji, so tudi Tirolci izrečno alpsko pleme. To ustvarja tudi za oboje zelo podobne gospodarske interese. Nič ni torej čudno, da se je takoj po razpadu Avstrije oglasila ideja za združitev s Švicio. Presenetiti je moglo to le tiste, ki imajo svoje misli vedno v preteklosti in se jim zde vse oblike neizpremenljive. Takim ljudem je bil že razpad Avstrije nerazumljiv; glasovanje Tirolcev jih je pa lahko resnično zbegalo. O Tirolcih so bile razširjene vsakovrstne legende in kdor bi jim bil slepo verjel, bi bil moral misliti, da to ljudstvo enostavno ne more živeti brez Avstrije in Habsburžanov. Saj se je po vseh šolah prepevala pesem o Andreju Hoferju in na podlagi poezije se je tirolsko ljudstvo slikalo kot skrajno rojalistično, pri čemer se je seveda vsako nazadnjaštvo označevalo kot patriotizem. Habsburški

monarhisti so gledali na Tirolce kakor na gardo, ki ne bo nikdar pripustila, da se okrši kakšna "pravica" familije, imenovana "prejasni vladajoči dom". Ko je izbruhnila revolucija, so se gotovo zanašali na legendarno "zvestobo" Tirolcev, ki naj bi bili zakurili pekel nesramnim republičanom in utrdili krivično napadeni prestol. Niti senca teh upov se ni izpolnila; nasprotno so Tirolei razglasili tirolsko republiko. In sedaj kaže rezultat referendum, da jih ne vleče sree niti k ostankom Avstrije, niti se ne ogrevajo za zedinjenje z Nemčijo.

Drugo vprašanje je seveda, kaj poreče Švica. Brez njene volje je zedinjenje z njo nemogoče, in kolikor je posneti po dosedanjih poročilih, ni menda nič preveč navdušenja za tako povečanje. Seveda ni še nobene odločitve o stvari in preden izreče Švica svoje mnenje, se lahko še marsikaj izpremeni. Doslej je pač še spomin na Avstrijo premočan in najbrže je v tem iskati glavni vzrok švicarskega odklanjanja. Toda dejstvo, da je Avstrija mrtva in da ne morejo iz njenega nekdanjega obstanka nastati nobene komplikacije več, mora sčasoma pregnati predsodke, in če bo Švica sklepala na podlagi svojih realnih interesov, se utegne pokazati, da bi bila taka aneksija tudi zanjo koristna. Sicer je pa glasovanje Tirolcev že samo ob sebi zelo zanimivo in kaže, da se narodi ne smejo presojati po pravljicah, ki se raznašajo o njih.

Znani angleški mislec H. G. Wells je naperil duhovit članek proti nazadnjakom, ki nasprotujejo ligi narodov v imenu patriotizma. V svojem spisu pravi:

"Zmota vsega tega nasilnega nacionalizma je v misli, da mora človek sovražiti, če hoče biti patriotičen. Tak je bil nemški patriotizem leta 1914. Bila je vaja licemerstva zoper ligo narodov, zoper vodstvo predsednika Wilsona, zoper naše zaveznike.

Toda moškimi in ženskimi, ki niso nizkotne, pomeni patriotizem ljubezen; in če smo dobri patriotje, nam to ne brani spoštovati in ljubiti druge dežele in narode.

V okrožju človekovega patriotizma je ljubezen do družine, ljubezen do krožka njegovih prijateljev, ljubezen do njegovega kraja in njegove dežele; razun tega je v čisti in inteligentni človeški duši ljubezen in briga in spoštovanje vsega človeštva.

Organizirano licemerstvo je oropalo nemški narod vsega respekta do pravic in življenja in dostojanstva ljudi izven Nemčije. Posledice smo videli. Taka je tudi tista glasna reč, ki sedaj odmeva po angleškem časopisju iz lojalnih krogov, češ da je ena dolžnost nezdružljiva z drugo. Človek, ki izpolnjuje svoje dolžnosti do družine, je boljši patriot; dober patriot pa ostane vedno nepopoln, dokler ne izravná svojega patriotizma z blaginjo vsega človeštva."

Vprašanje, ali je bila zadnja vojna res zadnja, je odvisno od bodočnosti. Toda sedanjost polaga temelje tej bodočnosti.

Pravice Jugoslovanov niso izgubljene. Ali delati je treba, da se ohranijo.

ALI ŽE VESTE?

V soboto 1. februarja ob 8. zvečer priredi ženska organizacija Slov. Rep. Združenja v Chicagi

VELIKO MAŠKARADNO VESELICO

v Čerko-Amerixki dvorani na 1440 W. 18th St.

Okrožna organizacija S. R. Z. sodeluje pri prireditvi.

Ne pozabite se je udeležiti. Pripeljite s seboj vaxe prijatelje. Čisti dobiček je namenjen milijondolarskemu fondu S. R. Z.

Najlepše maske dobe krasne nafrade. Igrala bo Slovenska godba. ODBOR.

Delničarjem Jugosl. Del. Tiskovne Družbe NA ZNANJE!

V smislu zakonov države Illinois in seje direktorija dne 5. decembra 1918 se vrši v petek dne 31. januarja 1919 ob 8. zvečer v prostorih upravnilstva Proletarca, 3639 W. 26th St.

XI. redni občni zbor delničarjev Jug. delavske tiskovne družbe s sledečim dnevnim redom:

1. Otvoritev zbora po predsedniku;
2. Volitev odbora za pregledanje pooblastil;
3. Volitev predsednika za občni zbor;
4. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora;
5. Poročila tajnika, blagajnika in drugih odbornikov;
6. Poročilo upravitelja in urednika;
7. V korist družbe;
8. Urejevanje in agitacija za list;
9. Razno;
10. Volitev direktorija za leto 1919.
11. Razpust zbora.

Delničarji, ki iz enih ali drugih vzrokov ne morejo prisostvovati občnemu zboru, naj pošljejo svojim zapnikom pooblastila, da jih na zboru zastopajo. Vsaka delnica ima en glas.

Za Direkt. Jugosl. Del. Tisk. Družbe
F. J. Aleš, tajnik.

VAŽNO ZA NAROČNIKE!

Zakon zahteva, da mora vsak naročnik imeti list plačan v naprej. Ne na nas, temveč na vas je ležeče, če hočete imeti vse številke Proletarca. Vi imate na svojem naslovu v oklepaju številko, ki pomeni, do kdaj imate list plačan. Prihodna številka lista je (595) in če je Vaša številka na naslovu taka ali pa še manjša, tedaj takoj obnovite naročnino, ker smo drugače po zakonu prisiljeni, da Vam takoj ustavimo list.

VABLIO.

Franklin—Conemaugh, Pa.

Društvo "Zaveznik" šte. 3. S. D. P. Z. ima v nedeljo, dne 2. februarja t. l. ob dveh popoldne svojo sejo v prostorih Slovenskega Izobraževalnega Doma v Franklinu, Pa. Vsi člani so vabljeni, naj se brez izjeme udeležijo te seje. To velja za bližnje kakor tudi za oddaljene; izvzeti so le bolniki. Kdor se seje ne udeleži, plača 50c v društveno blagajno. Na seji se bo volil odbor za leto 1919., kar se doslej zaradi influence ni moglo izvršiti (2x)

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega soc. kluba se vrševsak drugi in četrti petek v mesecu v Ilirija dvorani", 310—1st Ave. Ker so vedno važne stvari na dnevnem redu, zato Vas vabimo dolžnost, da pridete vsi na sejo. Pripeljite s sabo tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

Ant. Jeraj, tajnik,
495 Park Str.

Pravi socialist ne sme biti rezervist, ampak mora biti vedno aktiven vojak svoje stranke. Kdor nosi svoje prepričanje le sam v sebi, ne koristi nič ne sebi, ne svoji stvari. Prepričevati mora tiste, ki se niso prepričani.

Slovenski delavec, ki hoče biti duševno tak, kakršen je telesno, kadar se je okopal, mora čitati "Proletarca" In kakor se je treba redno kopati, je treba tudi redno čitati.

Tat misli, da imajo vsi ljudje tatinske namene. Kdor sumniči vsakega, da si polni žene, je gotovo sam kradel.

Če ima kutar zvižajnost v sebi, si v svoji duševni ubožnosti domišlja, da je že moder. In s tem najbolje kaže, kako je zabit.

Brez reakcionarjev ni nobena država in zaradi tega se nobeni ne morejo delati očitki; ali ljudstvu se po pravici očita nemarnost, če dovoli, da imajo reakcionarji prvo besedo.

Živ bi bil človek tudi brez mila in krtače; ampak podoben bi bil vendar bolj svinji kakor človeku.

Brez svojega lista delavec ne umre; ali neveden ostane ravno o onih zadevah, o katerih bi moral biti najboljše poučen.

Ako čitaš Proletarca, pa spotedaj ga pokaži še tovarišu in mu se učiš ti. To bo duševni dobiček del, kar izveš ti in se raučil, česar ga priporoči, da bo tudi on to izveznaš, da je dober list in te zanima, zate in zanj.

Pravi trenotek.

Sedaj, ko smo čitali uradno poročilo U. S. Census biroja, smo prišli do zaključka, da je v 46 večjih ameriških mestih tekom leta 1918 umrlo za influenco 111.688 oseb. Vsled tega smatramo sedaj to priliko za pravi trenotek, da razložimo slehernemu čitatelju tega lista, kako je mogoče braniti se te bolezni. Napadov te bolezni se izognemo, če pazimo, da ne bo bakterija več pospeševala svojega pogubonosnega dela v našem telesu. Najboljše zdravilo v tej zadevi je Trinerjevo ameriško grenko zdravilno vino, ki ima dve dobri lastnosti: prvič izčišča črevesje in zajedno utrjuje ves notranji sistem. Dobiva se v lekarnah po \$1.10. — Drugo izborno zdravilo, ki bi moralo biti pri vsaki hiši, je Trinerjev Liniment. Rabite ga pri izpahkih, oteklinah, revmatizmu, nevralgiji itd. Ne trpite in ne zamenarjajte teh bolečin. Vsled tega bi moral biti Trinerjev Liniment vedno pri rokah. Dobiva se v lekarnah po 35 in 65c, po pošti 45 in 75c. — Joseph Triner Company, 1333-1343 S. Ashland Ave., Chicago, Ill. (Advertis.)

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVANJU BANKE ZVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing Housa".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda. Pregledovanje računov in imetja

se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vso gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se pripravijo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kake slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih uživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odvzamejo kaki banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasno dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

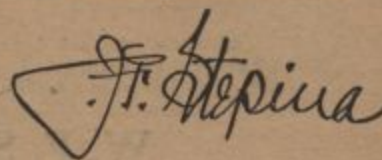
Načrt za nadzorovanje bank potom Clearing Housa je bil izdelan v Chicagu pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Housom. Ako je šlo na ali drugi banki slabo vsled panike ali vojske, so ji takoj priskočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnilo zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako uspešen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing Housom, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet popolnih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kadar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 zlatih hipoteknih bondov.

predsednik.

AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE
Blue Island Av., vogal Loomis in 18.

Severov Almanah za Slovence za leto 1919

ZASTONJ!

Vprašajte za naš Almanah v lekarni. Dobi se popolnoma brezplačno. Ako vam ne more ustreči vaš lekarnar, potem pišite direktno nam. Povejte vsem vašim prijateljem o tem. Mi želimo, da bi vsakdo imel enega teh Almanahov v svoji hiši.

W. F. SEVERA CO., CEDAR RAPIDS, IOWA.

Preizkušena domača zdravila.

Kašelj in gripa so sedaj nekaj navadnega. Da se tega rešite in preprečite druge posledice, rabite **Severa's Balsam for Lungs** (Severov Balsam za pljuča), ki je izvrstno zdravilo proti kašlju. Cena je 25c in 50c.

Neprebavnost naredi bolnika slabotnega, privede do zaprtice in splošne onemoglosti. **Severa's Balsam of Life** (Severov življenski balsam) pomaga pregnati te bolezni. Ojači ves telesni sistem in privede jetra k pravemu delovanju. Cena 85c.

Slast do jedi pomeni splošno dobro zdravje. Da zadožite slast do jedi in ohranite, tedaj vzemite **Severa's Stomach Bitters**. (Severov želodčni grenčec). Mala doza od časa do časa čudovito okrepeča človeka. Cena 75c in \$1.50.

Liniment bi se moral rabiti proti revmatizmu in nevralgiji; poznan je, da pomaga ustaviti bolečine, ujed in ščipanje. **Severa's Gothard Oil** (Severovo Gothardsko olje) je izvrstni liniment za take slučaje. Cena je 30 in 60c.

Žena in dekleta so zelo podvržene raznim boleznim in valed tega so mnogokrat nezmožne opravljati svoja vsakdanja dela. **Severa's Regulator** (Severov Regulator) se toplo priporoča v uporabo proti takim boleznim. Cena \$1.25.

Hrbtobol navadno izvira iz obistnih nerednosti. Proti temu najdete kot najboljšo zdravilo **Severa's Kidney and Liver Remedy** (Severovo zdravilo za obisti in jetra). To je izvrstna pomoč za take bolezni. Cena 75c in \$1.25.

Glavobol zahteva takejšnjo pažnjo. To storite lahko s tem, da vzamete eno ali dve **Severa's Wafers** (Severov prašek zoper glavobol). Cena 25c.

Nečista kri je glavni vzrok turor, priščevo, krast in drugih kožnih izbruhov. Vse to naj se zdravi s čiščenjem krvi. **Severa's Blood Purifier** (Severov kričistilec) je izvrstni pripomoček. Cena \$1.25.

Slabi živci prinašajo nervoznost in izgubo spanca, histerijo in oslabeledost. Ako hočete ojačiti ves vaš živčni sistem, tedaj rabite **Severa's Nervoton** (Severov Nervoton). To je izvrstna tonika za utrujene živce. Cena \$1.25.

Zaprtnica navadno povzroča omotico, oslabeledost, zlatenico in razne jetrne nerednosti, katerih se lahko obvarujete s pravilnim vporabljenjem **Severa's Liver Pills** (Severove jetrne kroglice). Te navadno hitro delujejo. Cena je 25c.

Mazilo za rane, ki hitro zdravi ne le rane, ampak tudi vse praske, oparjenost in opekline kakor tudi, ako ste se vrezali; je zelo potrebno zdravilo vsaki hiši. Poskusite **Severa's Healing Ointment** (Severovo zdravilno mazilo), to je zelo dobro mazilo. Cena 25c.

Srbečica kože, znana kot garje, lišaj, kraste, mali kožni izpahki, itd., se hitro odpravi z vporabljenjem **Severa's Skin Ointment** (Severovo mazilo zoper kožne bolezni). Cena 50c.

Severova domača družinska zdravila se prodajajo pri vseh lekarnarjih. Vprašajte vašega lekarnarja po njih, in ako vam on ne more ustreči ali jih ne morete dobiti v bližini, kjer živite, tedaj pošljite vaše naročilo naravnost nam.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa.

“ČAS”

je edina slovenska revija v Ameriki. “Čas” prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mišnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 44 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri “Čas”, 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill., v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

Severova zdravila vzdržujejo zdravje v družinah.

Kašelj

najsibo pri otrocih ali odraslih, se ne sme nikdar zanemariti. Kašelj je znak prehlajenja in ga je treba takoj lečiti. Nikoli vam ne bo žal vzeti

Severa's Balsam for Lungs

(Severov Balzam za Pljuča), ki je zelo prijetno zdravilo, proti kašlju, prehladu, bočcu, hripavosti in kadar v grlu boli. Zelo priporočljivo je za novorojenčke, otroke in odrasle. Cena 25 in 50 centov v vseh lekarnah.

Severov Almanah za Slovence za leto 1919 je gotov in pripravljen za razpečavanje v vseh lekarnah ali pa naravnost od

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Previdne gospodinje

Imajo doma vedno eno steklenico
Dr. Richterjevega

PAIN-EXPELLER

Zanesljivo sredstvo za vtrenje pri revmatičnih bolečinah, prehladu, zavstavljenju itd.

Jedino pravi s varstveno znamko sidra

35c. in 65c. v lekarnah in naravnost od

F. AD. RICHTER & CO.

74-80 Washington Street. New York, N. Y.

Delavec, ki ne čita svojega glasila, je nepopoln delavec. On je hlapec svojega gospodarja, nikdar pa in v nobenem oziru ne sam svoj gospod.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: “Pazite na vaš beli denar za črne dneve.” To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta.

Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko ceni kot itemeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremlji. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: “Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača”. Najtežje je početak ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Pošiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko.

Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v najem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Kapital, vloge in prebitek znaša nad \$6,000,000.

Naivečia slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. :- :- :-
“PROLETAREC” se tiska v naši tiskarni

Previdne gospodinje

Imajo doma vedno eno steklenico
Dr. Richterjevega

PAIN-EXPELLER

Zanesljivo sredstvo za vtrenje pri revmatičnih bolečinah, prehladu, zavstavljenju itd.

Jedino pravi s varstveno znamko sidra

35c. in 65c. v lekarnah in naravnost od

F. AD. RICHTER & CO.

74-80 Washington Street. New York, N. Y.

Delavec, ki ne čita svojega glasila, je nepopoln delavec. On je hlapec svojega gospodarja, nikdar pa in v nobenem oziru ne sam svoj gospod.

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,

2711 South Millard Avenue.

CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj. :- :- :-

Vse delo garantirano.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni
in ranoceelnik.

Zdravniška preiskava brezplačna — plačati je le zdravlilo. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicaga živeči bolniki naj pišejo slovensko.

CARL STROVER

Attorney at Law.

Zastopa na vseh sodiščih.

Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
Št. sobe 1009.

133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.
Telefon: Main 3989.

Ali veste za letovišče Martin Potokarja? Seveda. To je "VIL-LAGE INN" s prostornim vrtom za izlete.

Vodnjak z studenčno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.

Ogden Ave., blizu cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefonska številka 224 M.

LOUIS RABSEL.

SHAJALIŠČE SLOVENCEV.

NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199.

MODERNA KNJIGOVESNICA.

Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta.

Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.

BRATJE HOLAN,

1638 Blue Island Ave.,

(Adv.) Chicago, Ill.

SLOVENC I

pristopajte k

**SLOVENSKI NARODNI POD-
PORN I JEDNOTI.**

Naročite si dnevnik "Prosve-ta". List stane za celo leto \$4.00, pol leta pa \$2.00.

Vstanavlajte nova društva. De-set članov(ie) je treba za novo društvo. Naslov za list in za taj-ništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonske, itd.
Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč
slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago.

Najnižje cene.

Zaupno zdravilo delá čudeže

Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupa-njem. A to tudi radi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovatelja zasluži popolno zaupanje in čišlanje od strani številnih odjemalcev. Malo povišanje cen je sedanja potreba, da se ohrani zanesljiva vsebina izdelkov. Branilo smo se dolgo zoper draginjo na vseh številnih potrebščinah naših, a novi vojni davek nam je spodbil še zadnji steber in morali smo cene nekoliko povišati. Vsak prijatelj Trinerjevih lekov priznava brez ugo-vora, da v sedanosti, ko moramo veliko več plačati za potrebščine, in tudi lekarja stane stvar več, ni bilo mogoče draginji v okom priti. Zato pa bo vrednost Trinerjevih lekov povrnila odjemalcem vse kar več pla-čajo za nje.

**TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO
GRENKO VINO**

torej ima tako zaupanje in vseh med svetom, ker učiñi, da bol zgubi svoje stališče. Izmed vseh bolezni jih je devetdeset odstotkov povzročenih in spočetih v žloecu. Trinerjevo Zdravilno Grenko Vino očisti želodec in odstrani iz notranjščine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene snovi, ki so nekakšen brlog zlotvornih tvarin zavirajočih pravilno delo-vanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakovrstne nepotrebne meša-nice in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno žareče rudeče vino. V zadevi zabasanosti, neprebavnosti, glavobola, pol-glavo-bola, nervoznosti, navadne slaboče, kakor tudi v želođnih neprilikah, ki rade nadlegujejo ženske ob premembi žitja ali rudarje in druge delavce, ko delaje in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem neprecen-ljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV LINIMENT

prodrere vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali revmatizma, nevalgije, lumbago, otrpelosti gležnjev in drugih, najhitrejša in gotova pomoč. Jako je dobro tudi v zadevah odrgnin in oteklin itd., tudi za drgnenje živeev in za mazanje po kohanju nog. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV ANTIPUTRIN

je izvrstno in prav prijetno zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za izpiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih otvorov. Dobi se v vseh lekarnah.

Najnovejše nagrade so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razsta-vah: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916.

JOSEPH TRINER

MANUFACTURING CHEMIST

1333-1343 South Ashland Ave.

Chicago, Ill.